

Geneza wykształcenia się pierwszych państw

1. Cywilizacja

- Co rozumiecie pod pojęciem cywilizacji?
- Jakie elementy składają się na cywilizację?
- Jakie są kryteria określające społeczeństwa cywilizowane?

Cywilizacja – termin jest związany z łac. słowem *civitas* – miasto. Cywilizacja to suma osiągnięć technicznych i kulturowych; wytwór społeczeństwa, które osiągnęło wysoki poziom rozwoju prowadzący do powstania struktur państwowych.

Cywilizacja – (łac. *civilis* – obywatelski) stan, poziom rozwoju, jakie osiągnęło społeczeństwo w danej epoce historycznej, ze szczególnym uwzględnieniem poziomu kultury materialnej, która jest wskaźnikiem opanowania przez ludzi sił przyrody i wyzyskania jej bogactw na swoje potrzeby i w celu dalszego rozwoju.

Cywilizacja – całokształt materialnego i duchowego dorobku społeczeństwa, wytworzonego w ciągu dziejów i przekazywanego z pokolenia na pokolenie.

2. Powstanie pierwszych państw

Państwo – pierwszy etap organizacji społeczeństwa. Organizacja polityczna obejmująca zakresem swego działania całe społeczeństwo zamieszkujące dane terytorium, wyposażona w swoisty aparat (wojsko, policję, sądy) spełniająca określone funkcje. Każde państwo realizuje dwie funkcje:

- wewnętrzną (utrzymanie porządku wewnętrznego i zabezpieczenie życia i mienia obywateli)
- zewnętrzną (ochrona terytorium kraju i utrzymanie stosunków dyplomatycznych z innymi państwami).

Czynniki wykształcenia się pierwszych państw:

- konieczność obrony przed zagrożeniem zewnętrznym – tylko wspólne działanie wszystkim mieszkańcom mogło gwarantować powodzenie. Potrzebna była koordynacja działań ludności.
- budowa systemu irygacyjnego (tamy, kanały doprowadzające wodę na pola) wymagała zbiorowego wysiłku i współpracy większych grup.
- wzrosło znaczenie pewnych osób, wykształciło się pojęcie władzy i dokonała się hierarchizacja społeczeństwa – zróżnicowanie społeczeństwa z punktu widzenia „ważności” jednostek i grup.
- pogłębiające się podziały majątkowe
- rozwój rzemiosła i handlu doprowadził do zróżnicowania społeczeństwa pod względem zawodowym

Etapy kształtowania się państwa

1. Na skutek rewolucji neolitycznej ludność osiedliła się, zaczęła uprawiać rolę i hodować zwierzęta.
2. Dzięki rolnictwu pojawiły się po raz pierwszy nadwyżki żywności – zaczęto magazynować żywność. Dzięki temu wzrosła populacja ludzi i pojawiła się konieczność obrony przed tymi, którzy chcieli tą żywność ukraść.
3. Pojawiły się pierwsze protomiasta otoczone murami (Jerycho) lub trudne do zdobycia (Catal Huyuk), których mieszkańcy wszyscy uprawiali rolę.
4. Wzrost zagrożenia zewnętrznego, wspólne prace związane z koniecznością ochrony osady np. przed powodzią czy koniecznością budowy kanałów nawadniających, wymagały planowania i zorganizowanej pracy. Jednocześnie dzięki nadwyżkom żywności część ludności mogła przestać uprawiać ziemię i zająć się wytwarzaniem różnych przedmiotów (rzemiosłem) bądź ich dostarczaniem (handlem).
5. Doszło do zróżnicowania społeczeństwa tak pod względem zawodowym jak i majątkowym. Grupa uprzywilejowana dążyła do utrzymania dominującej pozycji w mieście.

Uzasadnienie (legitymizacja) władzy – legitymizacją władzy byli bogowie; władza miała pochodzić od bogów, miała charakter nadprzyrodzony. Król był najwyższym kapłanem i pośrednikiem między bogami a ludźmi. Wola monarchy była wolą bogów, a prawo – prawem boskim. Porządek w państwie był równoznaczny z porządkiem boskim.

3. Pismo i jego ewolucja

Pismo powstało w Mezopotamii w celach rachunkowych i administracyjnych.

- początkowo było to **pismo piktograficzne** = obrazkowe. Symboli było ok. 750.
- z czasem pismo piktograficzne przekształciło się w **pismo ideograficzne**. Znak nie wyrażał jedynie rzeczy ale również pojęcia – nabrał charakteru abstrakcyjnego. Np. łączono znak wody i głowy co oznaczało czasownik „pić”.
- następnie zaczęto łączyć poszczególne znaki z dźwiękiem wydawanym podczas ich czytania. Od tej pory każdy znak oznaczał spółgłoskę lub grupę spółgłosek – powstało **pismo fonetyczne**. Przestał się liczyć wygląd rysunku gdyż znakom przypisano wartości fonetyczne – tworzono rebusy słowne. Ponieważ każdy znak miał wiele znaczeń dodawano do znaków determinatywy określające jego znaczenie. Nadawano im jednocześnie prostsze formy.

4. Rola wielkich rzek

- wszystkie cywilizacje powstały nad wielkimi rzekami
- rola wielkich rzek – wylewając użyźniały glebę niosząc muł
- ułatwiały uprawę roli – gleba była miękka i dobrze nawodniona
- ludzie musieli się zorganizować by zaradzić powodziom czy suszom – by zbudować sieć irygacyjną
- rzeki przyciągały ludność, której liczba w dolinach rzecznych szybko wzrastała co umożliwiło powstanie cywilizacji